

ზეირა ერსენიშვილი

კა. სოფელი...

კახური
ქრონიკები

სულაკაურის
აღმოსავლეთი

*„შეძინეუე რა შეძიეუეჩიუ,
მკეჩასის ზაჯა უჩიძიეხეუის“.*

გათენდა... ბოლოს-ბოლოს ინათა. არადა, მეგონა, დრო გაჩერდა და აღარ გათენდებოდა. გავიგონე თუ არა ურმის ხმა, პატარა სარკმელს გავხედე. სარკმლის წინ, ბზის დათოვლილ ბუჩქთან ურემი გაჩერდა, კოფოდან გურამა გადმოხტა და ისა და იოსება კუბოს ჩამოღებას შეუდგნენ. სწორედ ისეთი იყო, როგორსაც ბებია მბარებდა:

– მუხისა არა, არაფრის გულისთვის რომ გვაჩუქონ კიდეც, არ გვინდა, როდის მუხა დალპება! ასე უთხარი იოსებას, რაც შეიძლება რბილი და თხელი ფიცარი! ცხედარს ერთადერთი ვალი აქვს: მიწას შეერიოს და მიწად იქცეს! გაიგეთ? სახურავზე კი აუცილებლად გამოსახოს ჯვარი... არ მეშინია, არა, უღმერთოების კავშირის ნევრებისა!

მე საგანგებოდ შევიჭმუხნე შუბლი და ბებიას თავი დავუქნე.

– ნუ ილიმები, – საყვედურით მითხრა, – დიახაც რომ ცხედარსაც აქვს ვალი, – მერე დიხარა, რამდენიმე კალთა მიყოლებით აინია და სულ შიდა, ნაცრისფერი დაბლა კაბის დიდი, ქრელი ჯიბიდან ხავერდის დაქარგული ქისა ამოიღო: – იოსებას კი უთხარი, არავითარი პუპრუჭანები, არავითარი ანაოჭჩანანოჭებული აბრეშუმები, ტილო-თქო, ტილო უბრალოდ გამოაკარი-თქო!

ასეც მოქცეულიყო იოსება, ამ მოყავისფრო, ტილოგამოკრული ყუთის ერთადერთი მოსართავი სახურავზე უხვად მოფ-

რქვეული თოვლის მსხვილი ფანტელები იყო და იმის მოსაშორებლადაც იოსებამ ურმიდან ცოცხი ჩამოიღო და გურამას მისცა, თვითონ კი სიგარეტს მოუკიდა. გურამამ ძირს დადგმულ კუბოს გადაუსვა, სახურავი გადაცოცხა, მერე გვერდებზედაც გაჰკრა-გამოჰკრა და ამ „სასახლის“, როგორც ბებია იტყოდა, დაღვრემილი სისადავე გამოაჩინა. თუმცა, მეცა და ბებიაც გალახული და გასავათებული ვიყავით მიცვალებულთან ღამის თევით, შეფერხებული დროის ნიაღში სიფხიზლითა და ერთმანეთთან ურთიერთობით, კუბოს დანახვაზე გამოვცოცხლდით.

– ესეც ასე, კუბოც მოიტანეს! – თქვა ბებიამ მხნე და გამომწვევი კილოთი, – ვითომ ღირდა კი, აქ დარჩენაზე უარს რომ მეუბნებოდით, – და პატარა სამფეხაზე დაყუნცული და მუშტით შეკრული მყისვე შეირხა, ჯოხს დაებჯინა, მეორე ხელი მე გამომინოდა, სახსრებადქცეული, დაჯირჯვებული და დალაქული მტევანი მაჯაში ჩამჭიდა და წამოიწია, ნელ-ნელა გაიშალა, ჩაჟანგული ძვლები ტკაცუნით გამართა და ტახტისკენ გამიძღვა...

მე მართლაც წარმოუდგენლად მიმაჩნდა მთელი ღამე აქ ყოფნა, გამჭვარტლული ლამფისა და მიცვალებულისთვის დანთებული სანთლების შუქზე... დაგრძელებული ჩრდილებით აფორაჯებულ, ჩამოფხავებულ კედლებში... შმორის, ფსუტის, ზინზლისა და კიდევ, ვინ იცის, რა უსიამოვნო სუნით გაჯერებულ ნესტიან სარდაფში, სადაც კედლიდან კედლამდე გამართულ ძველებურ ტახტზე ნაკუნების ქრელი საბნის ქვეშ მიცვალებული ესვენა. მაგრამ რას გავანწყობდი ბებიასთან? ერთსა და იმავეს გადაბრჯნილი მიმეორებდა: სანამ კუბოში ჩავასვენებდეთ, ნუ დავტოვებთო, ბუხრიდან ან კატა არ ჩამოვიდეს, ან ვირთხები არ იყოს და მიცვალებულს არ მიეტანონო; ადამის შვილს კაცად მოვალეობა ხდის, სხვა კი არაფერიო, ჩვენ კი აქ ყოფნა გვმართებსო, მოვალენი ვართო...

ბებიამ პატარა სარკმელს ჯოხის წვერი მიუკაკუნა და იოსებას, რომელიც თუთუნს აბოლებდა და შეცბუნებული შემოჰყურებდა თითქოს სრულიად უკაცრიელსა და დადუმებულ სახლს, ანიშნა, კუბო აქ შემოიტანეთო.

– კედლისკენ უნდა ჩავადგმევინოთ, უფრო ადვილად ჩავასვენებთ, – მითხრა ბებიამ და მიცვალებულის თავით დადგმული სურა და ხორბლიანი ჯამი მომანოდა ტაბლაზე გადასადგმელად.

მე ვფიქრობდი, რომ ბევრად უფრო მოსახერხებელი იქნებოდა, კუბო დაბლა დაგვედგმევინებინა და დაბლა ჩავვესვენებინა, ტახტის გასწვრივ, მაგრამ გუშინდელი შეხლა-შემოხლის შემდეგ გადავწყვიტე, ბებიას აღარ შევკამათებოდი, მაინც ისე გამაკეთებინებდა, როგორც თვითონ მიაჩნდა საჭიროდ, მე კი, მივუახლოვდი თუ არა ტახტს და შევიყნოსე ჭუჭყიანი ქვეშაგებისა და მიცვალებულის სუნი, ვიგრძენი, რომ დაღლილობისა და უძილობისაგან გული მერეოდა... ამიტომაც მაშინვე ავუკეცე საბანს ნაპირი და ლეიბის კიდეს დავეჭიდე.

– ეეჰ, – თავი გადააქნია ბებიამ, – ეგრე ხომ უღაზათოდ გამოდის, ფარდავიც მოჰყვება და... ადი და სასთუმლიდან დავინყო!

მინდოდა, მეთქვა: აქ სხვა უღაზათოს ვერაფერს ვერ ხედავმეთქი, მაგრამ საბოლოოდ ჩავიქნიე ხელი, ტახტზე ავედი, თავთან ჩავიმუხლე, ფარდაგს დავებჯინე, ხელები შევყავი და მიცვალებულს მხრებში წავავლე... ბებია მეორე მხრიდან დაეჭიდა ლეიბს და „სასთუმალი“ ჩამოვაცურეთ...

სარდაფის კარი გაიღო, იოსებასა და ცამეტი-თოთხმეტი წლის გურამას, იოსებას შვილიშვილს, კუბო მოჰქონდათ.

– როგორ, კაცო! – დაიძახა იოსებამ, სარდაფს თვალი რომ მოავლო და ჩვენს მეტი ვერავინ დაინახა, – თქვენ დაგრჩათ ბურთი და მოედანი?!

– აქეთ მოიტათ, იოსებ, – გასძახა ბებიამ, – აი, აქ ჩადგით!

ბებიამ თავმოხდოილ კუბოს თვალი გამოაყოლა და თავი დაიქნია:

– კარგია, ხალვათი დაგიჭერია.

მე ტახტზე წამოვიწიე და ვეცადე, იოსებას არ მივშტერებოდი. ეს, რა თქმა უნდა, ბავშვობაში ჩარჩენილი შთაბეჭდილების გამოც იყო, როცა იოსება ლამის მისტიკურ არსებად მესახებოდა და ალბათ, არა მხოლოდ მისი მწუხარე და მიუწვდომელი (როგორც ბავშვობაში მეგონა) ხელობის გამო, არამედ რალაც უცნაურად უშნო, მიღრეცილ-მოღრეცილი და თვალში საცემი გარეგნობის წყალობითაც.

– შენ როო ბუსავით დიდი თავი გაქვს, ეს კი ყველამ იცის, რუსუდანო, – იძახდა გზადაგზა იოსება, – მაგრამა ყვავიც ხო ცოტა უნდა გაისარჯოს, კაცო! ეგრეც ხო არ იქნება?! მაინც სად გადაზღვავებულან?

– გიგლა დასასვენებლად წასულა... ცოტა მაღლა ასწიეთ, იოსებ, ცხედარს არ მოახვედროთ... სად წასულა? – მომმართა ბებიამ და თან იოსებას ხელით ანიშნა, ფრთხილად ჩადგითო.

– ტრუსკავეცში, – ვუპასუხე მე და ტახტიდან ხელი ჩამოვაშველე... კუბო გადმოვატარეთ და მიცვალებულის გვერდით ჩავდგით.

– აი, ის დამბლა, ისა! კაი დრო კი შეურჩევია დასასვენებლად! – იოსებამ წარბებამდე ჩამოჩაჩული თუშური ქუდი მოიხადა და ნაკუნების საბანს დახედა: – ძალიან კი ჩაგიფუთნიათ, აი! ემანდ არ გაცივდეს!

– ბევრს ნუ ლაპარაკობ, იოსებ! – შეუტია ბებიამ იოსებას და ტახტთან მიდგმულ სკივრს თავი ახადა, – ჩვენი საქმე ახლა ისეა: ბრმა რომ კედელს მიადგა, შენს იქით გზა არა მაქვსო! გაიგე, იოსებ! – ბებიამ სკივრიდან ამოიღო შავი ღაზლის შალი, ძველისძველი პალტო და სახელოებმორღვეული ჟაკეტი და კუბოში ჩასაფენად გადმომანოდა.

– კაცო, ჩემი იმედით იყავით?! – დაიძახა როყიოდ იოსებამ.
ბებია იოსებას მიაშტერდა და შეტევით უთხრა:

– აი, სწორედ შენი იმედით ვიყავით!

– რუსუდანო! – შესძახა იოსებამ, – ხო არა გგონია, ჩვენი ხე კიდევა შრიალებს? ალბათ, მოჭრილიც არის უკვე და დახერხილიც!

– და შენს სახელოსნოში მოტანილიც, ჩემო იოსებ! რამ შეგაშინა, კაცო, ორი მოხუცი და ორი ახალგაზრდა ერთ ცხედარს ველარ გავასვენებთ?

ბებიამ მიცვალეზულს საბანი გადახადა, ოთხად გაკეცა და ტახტის ბოლოს დადო. იოსებამ მიცვალეზულს დახედა და ისე გადაიქნია თავი, გეგონებათ, პირველად ხედავსო:

– აბა, უყურე, მოხუცი და ეგრე სახედანყობილი! გურამ, ბიჭო, ხედააე?! – მიუბრუნდა ბუხართან მიფიცხებულ გურამას, – დაინახე, გენაცვალოს პაპა, რა ქალები დადიოდნენ ამ ჩვენს თელავში!

გუმინ მეც ასევე გამიკვირდა. მაგრამ სხეულმა უფრო გამაკვირვა, ვიდრე სახემ (ხშირად ვხედავდი და მიჩვეული ვიყავი, თუმცა სულთმობრძავს საბოლოოდ სიკვდილმა რომ გადაუარა და ნატანჯი სახე გაეშალა, დაუნყნარდა და დაუმშვიდდა, მართლაც კარგი დასანახი გახდა). დარწყილული ნიფხავ-პერანგი რომ გავხადეთ, სახტად დავრჩი. ვერასოდეს წარმოვიდგენდი, თუ ოთხმოცი წლის მოხუცს შეიძლებოდა ასეთი სხეული ჰქონოდა.

– გახსოვს, პლუტარქე, – მეუბნებოდა ბებია და თან არაყიანი წყლით სავსე თასში ტილოს ასველებდა მიცვალეზულის გასანმენდად, – როგორ ახასიათებს კეისარს, როცა მას სხვა მხედართმთავრებსაც და სახელმწიფო მოღვაწეებს ადარებს? ყველასთან შედარებით კეისარს რაღაც უპირატესობა ჰქონდაო, ზოგთან რაო და ზოგთან რაო... ამიტომაც მას ვერავინ შეედრებოდაო... ევას სილამაზეც სწორედ ასეთი იყო.

ბებიამ შემომხედა, საქმეს ხომ არ აფუჩჩებდა. დაინახა, როგორ მუყაითად ვუნმენდდი ცხედარს ჭუჭყისაგან შავად მოქცეულ მაჯას და დაფიქრდა... ვიცოდი, როგორც ყოველთვის, შესაფერის სიტყვას ეძებდა ევას სილამაზის გამოსახატავად, მაგრამ, ეტყობა, ვერცერთი სიტყვა ვერ მიიჩნია დამაკმაყოფილებლად და ისევ გრძლად თქმა არჩია:

– ერთხელ გიორგობას, ყმანვილქალები ვიყავით მაშინ, მამა ლუკამ უთხრა მანიას: მშვენიერება დაჰქრის ჩვენს ველმინდვრებზე, მანიავ, სხივოსანი და სხივმფინარე მშვენიერებაო... მალაღფარდოვანი სიტყვა ჰქონდა მამა ლუკას, მაგრამ ნამდვილად კი ასე იყო: სხივოსანიც იყო და სხივმფინარეც.

ბებიამ ისევ ჩაასველა ტილო არყიან ნყალში და შავად დაგაზული და დახეთქილი ქუსლების ნმენდა განაგრძო.

იოსებაც დაახლოებით იმასვე ეუბნებოდა თავის შვილიშვილ გურამას:

– ერთი ევა იყო და ერთიც რუსუდანის ქალი ქეთო. უბნის ლამაზები არ გეგონოს, ბიჭო, სხვაგან რო იმდენად ველარა ლამაზობენ ხოლმე... ცხრა მთას იქით რო წაგეყვანა, იქაც მზეთუნახავებად დარჩებოდნენ, იგეთები იყვნენ. ეეჰ, რუსუდანო, ნეტა შენი ქეთოც ამხნისა მოყრილიყო...

ბებიამ ამოოხვრით გადახედა იოსებას, რომელიც თვალს ვერ ამორებდა მიცვალებულს.

– რა არის მაინც ეს ოხერი სილამაზე! იტყვი, ფრთები როგორ არ გამოესხა და როგორ არ გაფრინდაო, – ხელები გაშალა იოსებამ.

– ერთი კბილი არ აკლდა, სახის ნყოფაც იმიტომ შეინარჩუნა, – ბებიამ კუბოს გადმოხედა, ჩაფენილები შეამონმა, ჯიბიდან სუფთა ცხვირსახოცი და სანთლები ამოიღო, – მაგრამ, იოსებ, ევას ახალგაზრდობა რომ გახსოვს, ახლაც იმ თვალით უყურებ.

– იმ თვალითაც და ამ თვალითაც, რუსუდანო, მაგრამ ამისი

რჯული არ იყოს, – იოსებამ ორმოცბივით ფოსოებში ჩაკარგული მზერა ბებიაჩემს მიაპყრო, – ვისი მხარე უნდა დამეჭირა, ვერა და ვერ გამოვარკვიე, სუ ის მინდოდა, გამეგო, საბოლოოდ ვინ იყო მართალი და ვინ მტყუანი, მარო თუ ევა?

– ტაბლას რომ შემოვუსხდებით, ჩემო იოსებ, მაგაზე მაშინ ვილაპარაკოთ, ახლა კი, აბა, ჩავასვენოთ.

– ნახაა მაინც ქალბატონმა?

– ნახა, ნახა! – მოუთმენლად დაიძახა ბებიამ, – გურამ, ადი ტახტზე, გენაცვა და ჩავასვენოთ!

– მერე! – არ ცხრებოდა იოსებაც, – დაუარაა დავლური?

– არა, არ დაუვლია! იოსებ, მე და შენ, აი, აქ, ტახტის კიდეზე ჩამოვსხდეთ და აქედან ვუშველოთ, მე თავს დავუჭერ და შენ გურამას მიეშველე!

იოსებამ ჭერს ახედა და მიაყურადა, თითქოს ზემოდან მართლა დავლურის ხმა უნდა გაეგონა.

– არა მჯერა და რა ვქნა, – თავს აქეთ-იქით აქანებდა იოსება, – არა მჯერა, რომა იმ დედალმა არნივმა ნახა და სიხარულით ფრთები არ შეაფრაშუნა! – ჩასვენების მოლოდინში, ტახტზე, მიცვალებულის თავთან ჩამუხლულს, ისე მეხვეოდა თავბრუ და საფეთქლებიც ისეთი ძალით მიფეთქავდა, კედელს რომ არ მივყუდებოდი, ნამდვილად მიცვალებულს გადმოვემხობოდი.

– ოოჰ, – დაიძახა გაბზრებულმა ბებიამ, – ადი, ბიჭო, ტახტზე! გურამა ტახტზე ამოხტა.

არა, მარო დავლურს არ უვლიდა. ან რა ედავლურებოდა, გაბოლმებული ცოფებსა ყრიდა:

– ჭერმა არ უნდა გაიგოს ამ აძაღლებულის სიკვდილი! კედლებმა არ უნდა იგრძნონ, ჩემი სახლის კედლებმა! ამ ალქაჯის სიკვდილს აქ რა უნდოდა, ტყეში უნდა მომკვდარიყო, ტყეშიიი! დათვსა და მგელს ეთრიაა! აი, მადლი რა იქნებოდა! აი, სამართალი სად იქნებოდა! ეს ღვთის გარეგანი, ესა! ძალღუმაღუ-

რად რო გამატარებინა მთელი სიცოცხლე და საბოლოოდაც შარში გამხვია! სადაც გინდათ, იქ ჩაფალით და რაც გინდათ, ის გაუკეთეთ!

ტახტთან დახრილი დამუშტულ ხელებს იქნევდა და, ჩვენ რომ არ ვყოფილიყავით, დარწმუნებული ვარ, მიცვალებულს სცემდა. მაგრადაც სცემდა. დაუნყებდა ჯანჯლარს და თავს ტახტის კიდეზე ახლევინებდა. იქნებ ჯოხიც აელო და გაეჯოხა კიდეც. ასე მეგონა, მაროს დიდ მკერდში (ჩემი ძუძუმკერდი, გენაცვალეთ, ათ ქალადა ღირდა!) აღშფოთებისა და სიბრაზის მორევი უდუღდა, რომელიც ხორხიდან უხეში და უტიფარი სიტყვების ნაკადად იფრქვეოდა. სარდაფის კარი რომ შემო-ალო, ტახტის კიდეზე მიკრული სანთელი დაინახა და, ცხადია, ჩვენც დაგვინახა, სწორედ მის მოლოდინში იქვე, ჩამქრალ ბუხართან ჩამომსხდრები, კოპები ისე შეყარა, სახე ისე შეეც-ვალა, როგორც იმ კაცს, რომელმაც ეს არის, მუხანათური შეთქმულება გახსნა, ბოროტმოქმედებს თავს წაადგა და ახლა გამალებული იმის ფიქრსა და გონებაშია, ერთი ხელის დაკვ-რით როგორ გააცამტვეროს მონინაალმდეგე და კუდით ქვა ასროლინოს. რა თქმა უნდა, ევამ საბოლოოდაც ნამდვილი მუხანათობა ჩაიდინა, მაროსთან უსიამოვნების შემდეგ რომ არც აცია, არც აცხელა, აილო და მოკვდა, თან ეცადა, თავის ჭუჭყიან სარდაფში მარტოდმარტოს არ ამოსვლოდა სული, თვალების დამხუჭვიც ჰყოლოდა, ყბის დამჭერიც, ფეხების გამკვრელიც. ეცადა, თავისი უკანასკნელი სურვილი თან არ წაელო და მაროს გასაცოფებლად და გასაბოროტებლად მონ-მეებად დავებვედრებინეთ, ჩამქრალ ბუხართან ჩამომსხდრე-ბი. მკვდარიც ისევ ის ევა იყო, წითელი ცხენი წითელ ტყავში მომკვდარიყო!

ბინდდებოდა...

ბზის დათოვლილ ბუჩქს ლურჯად შემოსდგომოდა ბინდი...

მე ვხედავდი მაროს ფართო, ნაკუნების საბანთან დახრილ ზურგს, ვხედავდი, როგორ ირხეოდა და ქანაობდა რუხი დრაფით შემოსილი ზურგი და ვგრძნობდი, რომ ცოტაც და აღდგებოდა დროის მიერ დანყვეტილი კავშირი ჩემსა და ამ ზურგს შორის... ვგრძნობდი, როგორ ათრთოლდებოდა ბინდისფერი ჰაერი ბზის დათოვლილ ბუჩქთან და ყოველივეს ჭმუნვა და სასონარკვეთა მოიცავდა...

ავნრიალდი... მოუსვენრობამ შემიპყრო... მინდოდა, ჩქარა წავსულიყავით აქედან, გავცლოდით ამ ლანძღვა-გინებას... ესეც რომ არა, საცაა, ჩამობნელდებოდა... ბებია ცუდადაც ხედავდა და სიარულიც უჭირდა, როდის ჩვენ მოლიპულ აღმართებს ავათავებდით, როდის ჩვენ შინამდე მივალწევდით და სულს მოვითქვამდით... თანაც, რაც წკიმლები და გუდურის ნარჩენები ეყარა ტახტის ქვეშაც და ბუხართანაც, მომაკვდავ ევასთან ვანთეთ და ვანთეთ, მერე კი ჩაგვიქრა თუ არა ბუხარი, სარდაფში ნესტიანმა სიცივემ დაისადგურა. ძვლებამდე ატანდა. მე კიდევ არა მიშავდა, ბებიამ წინ და უკან დაოთხილი მარბენინა: ეს სანთელიო, ეს ახალი საცვლებიო, ეს შესასუდრი ტილოო, ეს გარდაცვალების ცნობაო, ეს კუბოს შეკვეთაო... თვითონ კი მთელი დღე სარდაფში საქმიანობდა და ბოლოს-ბოლოს, მიუხედავად წარმოუდგენელი სიკერპისა, რომელშიც, როგორც რალაც უშრეტი ძალ-ღონის ქსელში, ისე ჩაერთვებოდა ხოლმე და ვერასოდეს ვერავინ ვერ შეატყობდა, როდის რა ანუხებდა, ამ ნესტიანი სიცივისაგან მთლად გადანათდა. მარო რომ მობრძანდა, სწორედ ბებიას ვუზღელდი გაფიჩხულ ხელებს, ჯაფისა და მარილებისაგან სახსრებადქცეულს და დაწერნაქებულ ხელებს, თან გამგებინანად ვუჭერდი ხელს და ვანიშნებდი, არავითარ შემთხვევაში ამ გაცოფებულ ქალს არ შეებოდა, მაგრამ ბებიაც იქნებოდა, სეტყვისათვის ქვა არ დაეხვედრებინა?! ჯერ აცადა მაროს ბოლმის ამონთხევა, თითქოს